

cognosci, paucos credimus ignorare. Sic et nobis ex opinione tua, charissime frater, innotuit quam sis et ad sanctimoniam compositus, et integer ad doctrinam. Cum enim locorum interstitio longius a te separemur, ad nos tamen usque pervenit quam jucundas noctes cum tua Rachele ducas, quæ progenies ex Lia tibi exuberet, quam totum te exhibeas et cultorem virtutis, et hostem carnis. Non alium loquuntur te, quicumque loquuntur nobis de te. Talis est odor olei effusi nominis tui, talia jam tuorum præmia meritorum. Has ex agro tuo spicas ante supremam colligis messionem. In hac enim vita quædam merces virtutis est conspicuum et immortale testimonium. Hoc ipsa sibi comparat, hoc sibi ipsa custodit. Hujus splendor non minuitur invidia, non exterioribus studiis adjuvatur. Quippe honorum existimatio, sicut falsis delationibus auferri non potest, ita nec adulatoriis favoribus acquiri. Penes ipsos est, eam vel ubertate virtutum proficere, vel defectu minorari. Sane de celeberrima opinione tua spes in sinu Ecclesiæ reposita est, eam minime casuram, quoniam fundata creditur supra firmam petram.

2. Ex ea nos, tuam edocti devotionem, desiderio desideravimus in sacrarium familiaritatis tuæ recipi; ibique recordatione tecum esse, ubi te ipsum furatus colloquii mortalium, pro mortalibus loqueris cum Rege Angelorum. Porro huic desiderio nostro N. (326) Trecensis archidiaconus plurimum adjecit, vir moribus et literatura conspicuus. Eum tibi censeremus commendandum, nisi constaret illos, quos tua dignaris gratia, commendatione alia non egere. Si nescis, illius etiam attestacione didicimus te in Ecclesia esse, qui ad eruditionem virtutis et exemplo sufficias, et verbo. Cæterum ne litteris prolixioribus oneraris, scripto ponimus finem, supradictæ petitioni, donec **129** exaudiri mereamur, finem minime posituri. Quid autem e hoc animi geras, doceri deprecamur tuarum recursu literarum.

EPISTOLA CXXIII (327).

RESCRIPTUM ABBATIS BERNARDI AD HILDEBERTUM TURONENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Laudes laudibus rependit.

Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum. Scripta gloriæ tuæ, imo et meæ, satis libenter accepi, vir totius reverentiæ, tenens in illis unde te non immerito glorificem, et ipse non immerito glorier. Siquidem gloria nostra hæc est, tuæ Sublimitatis dignatio, tua nostræ reputatio parvitas. Nempè in alio non altum sapere, sed humilibus consentire, nil Deo charius, nil rar. s apud homines. Quis sapiens, nisi qui Sapientiæ consiliis acquiescit? ait autem: *Quanto major es, tanto humilia te in omnibus* (Eccli. III, 20). c tu mihi exhibuisti, minori major, senior juniori. Possem proinde et ago tuam probatam sapientiam non in-

(326) Gebuinus. Vide notas ad epistolam 17.
(327) Scripta circa annum 1130.

debitis efferre laudibus, et forte justioribus his quibus me dignata est ipsa. Quippe interest ad dandam rerum certitudinem, quid incerta jactet opinio, quidque opus evidens reddat indubitatum. Quod autem certius probamus, hoc et prædicamus securius. Quæ ergo ad me de me tibi scribere placuit, videris tu unde probaveris: ego laudum tuarum argumentum teneo minime dubium ipsas mei laudatrices litteras tuas; in quibus alium fortasse delectet eruditionis insigne, sermo suavis et purus, oratio luculenta, gratum laudabileque compendium: mihi vero præ his illa ducitur miranda humilitas, qua tantillum tantus prævenire curasti, et obsequio salutandi, et præconio prædicandi, et precandi reverentia. Sane, quod ad me attinet, lego de me in litteris tuis, non quod sum, sed quod esse vellem, et quod non esse pudet. Verumtamen quod sum, tuum est: et si quid melius Dei unquam munere fuero, tuum fore confidito, reverendissime atque amantissime Pater.

EPISTOLA CXXIV (328).

AD EUMDEM HILDEBERTUM, QUI NONDUM RECEPERAT DOMINUM INNOCENTIUM PAPAM.

Hortatur ut Innocentium, in Gallia ob schisma Petri Leonis exsulem, uti legitimum pontificem agnoscat.

Magno sacerdoti, et excelso in verbo gloriæ HILDEBERTO, Dei gratia Turonensium archiepiscopo, BERNARDUS Claræ-Vallis abbas dictus, in spiritu ambulare, et spiritualiter omnia examinare.

1. Ut verbis vos prophetis alloquar: *Consolatio abscondita est in oculis, quia mors dividit inter fratres* (Osee XIII, 14). Quidam enim juxta Isaiam videntur fœdus percussisse cum morte, et cum inferno fecisse pactum (Isai. XXVIII, 15). Ecce namque christus Domini iste Innocentius positus est in ruinam et in resurrectionem multorum. Nam qui dei sunt, libenter junguntur ei: qui autem ex adverso stat, aut Antichristi est, aut Antichristus. Cernitur abominatio stare in loco sancto, quem ut obtineret, incendit ignis sanctuarium Dei. Persequitur Innocentium, et cum eo omnem innocentiam. Fugit ille nimirum a facie Leonis, sicut dicit propheta: *Leo rugiet, quis non timebit?* (Amos III, 8.) Fugit secundum præceptum Domini dicentis: *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam* (Matth. X, 23). Fugit, et in hoc vere virum se apostolicum probans, quod apostolica sese forma insinuerit. Nec enim Paulus erubuit in sporta demitti per murum, et sic effugere manus quærentium animam suam (Act. IX, 25). Suffugit autem non parens vitæ suæ, sed dans locum iræ: non **130** ut mortem evaderet, sed ut vitam acquireret. Merito Ecclesia Innocentio concedit ipsius vicem, quem per eadem vestigia gradientem cernit.

2. Nec sane otiosa fuga Innocentii. Laborat quidem, sed honestatur in laboribus suis. Pulsus Urbe,

(328) Scripta circa annum 1131.

ab orbe suscipitur. A finibus terræ occurritur cum panibus fugienti, etsi furor Semei, Gerardi Engolismensis, nondum ex toto quiescat maledicere David. Velit, nolit peccator qui videt et irascitur, magnificatur in conspectu regum, portans coronam gloriæ. Nunquid non omnes principes cognoverunt quia ipse est vere Dei electus? Francorum, Anglorum, Hispanorum, et postremo Romanorum rex, Innocentium in papam suscipiunt, et recognoscunt singularem episcopum animarum suarum. Solus adhuc ignorat Achitopel suum jam patefactum ac dissipatum consilium (II Reg. XVII). Frustra molitur miser super populum Dei malignare consilium et cogitare adversus sanctos sancto firmissime adherentes, et contemnentis curvare genua ante Baal. Nulla fraude prævalebit parricidæ suo obtinere regnum super Israel et super civitatem sanctam, quæ est Ecclesia Dei viventis, columna fidei, et firmamentum veritatis. Funiculus triplex difficile rumpitur (Eccl. IV, 12). Electio meliorum, approbatio plurium, et, quod his efficacius est, morum attestatio, Innocentium apud omnes commendat, summum confirmant pontificem.

3. Ad quod sane et vestra, Pater, exspectatur, sicut pluvia in vellus, vel sera sententia. Non improbamus tarditatem, quæ gravitatem redolet, levitatis abolet notam. Nam et Maria non statim respondit angelo salutanti, prius cogitans qualis esset illa salutatio Luc. I, 29): et Timotheo præcipitur nemini cito manum imponere (I Tim. V, 22). Dico tamen ego notus pontifici: Ne quid nimis; dico ut familiaris et notus: *Non plus sapere quam oportet sapere* (Rom. XII, 3). Pudet, fateor, quod serpens vetustissimus nova audacia, relictis insipientibus mulieribus, etiam robur pectoris vestri visus est attentare, et tantam Ecclesiæ columnam ausus concutere. Confidimus autem quia, etsi concutit, non dejicit: quoniam amicus sponsi stat, et gaudet ad vocem sponsi (Joan. III, 29), vocem exultationis et salutis, vocem unitatis et pacis.

EPISTOLA CXXV.

AD MAGISTRUM GAUFRIDUM DE LORATORIO (329).

Operam ejus requirit in asserendo pontificatu Innocentii adversus schisma Petri Leonis.

1. Odor in flore, in fructu sapor requiritur. Odore provocati, charissime frater, olei effusi nominis tui, cupimus et ex fructu operis cognoscere te. Non enim nos tantum, sed ipse quoque qui nullius eget Deus, opus tamen habet hoc in tempore opere tuo, si non dissimulas. Gloriosum tibi est Dei esse posse coadjutorem: posse et non esse, damnosum. Porro

(329) Scripta anno Christi 1131. Gaufridus de Loratorio, doctor nominatissimus, postea archiepiscopus Burdigalensis sic dictus a Loratorio, qui locus est in diocesi Turonensi, Pictonibus adjacens, Prioratu quondam insignis, Majori monasterio subiectus. Hinc Gerardus Engolismensis « fera vicina » Gaufrido dicitur hac in epistola. Aliud est Oratorium cœnobium Cisterciensium in diocesi Andegavensi. (330) Guillelmum.

autem gratias habes apud Deum et homines, habes scientiam, habes spiritum libertatis, habes verbum vivum et efficax et sale conditum: nec oportet et pro tantis viribus sponsæ Christi deesse in tanto discrimine, cum sis amicus sponsi. Amicus siquidem in necessitate probatur. Quid enim? tu tibi quiescis, et mater tua Ecclesia graviter conturbatur? Habuit sua tempora quies, et sanctum otium hactenus sua negotia licenter libenterque exercuit. Tempus faciendi nunc, quia dissipaverunt legem. Bestia illa de Apocalypsi, cui datum est os loquens blasphemias et bellum gerere cum sanctis (Apoc. XIII, 5-7), Petri cathedram occupat, tanquam leo paratus ad prædam. Altera quoque bestia juxta vos subsibilat, sicut catulus habitans in abditis. Illa ferocior, ista callidior, pariter convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus christum ejus. Demus operam cito dirumpere vincula eorum, et projicere a nobis jugum ipsorum.

131 2. Nos in nostris partibus, una cum aliis Dei servis divino igne accensis, Deo cooperante laboravimus in conveniendo populos in unum, et reges ad dirumpendum [al. diripiendum] pravorum consensum, ad destruendam omnem altitudinem extolentem se adversus scientiam Dei. Nec infructuose. Alemaniam, Franciam, Angliam, Scotiam, Hispaniarum et Jerosolymorum reges, cum universo clero et populis favent et adhærent domino Innocentio, tanquam filii patri, tanquam capiti membra, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Merito autem illum recipit Ecclesia, cujus et opinio clarior, et electio sanior inventa est, nimirum eligentium et numero vincens, et merito. At tu, frater, quid adhuc negligis? quousque vicino serpente tua male secunda dormitat industria? Scimus quidem te filium pacis nulla posse ratione induci deserere unitatem: sed profecto non sufficit, nisi et defensare, atque ipsius quoque turbatores totis viribus debellare studueris. Nec quietis timeas detrimentum quod non parvo tuæ gloriæ incremento recompensabitur, si fera illa vicina vobis tuo studio mansuescat, vel obmutescat, et tantam Ecclesiæ prædam, comitem dico Pictavensem (330), in manu tua Dei pietas de ore Leonis eripiat.

EPISTOLA CXXVI.

AD EPISCOPOS AQUITANIE CONTRA GERARDUM ENGO- LISMENSEM [al. EGOLISMENSEM] (331).

Causam Innocentii; ut legitimi pontificis egregie tuetur adversus Gerardum Engolismensem. schismatici partes agentem cujus mores depingit, et subterfugia eludit.

Dominis et Patribus honorandis, Lemovicensi,

(331) Scripta circa annum 1132. Gerardus hujus nominis secundus, genere Northmanus, diocesis Bajocensis, quem « virum eruditissimum, et magni nominis et potestatis in Romano senatu » Ordericus vocat, lib. XIII, anno 1136. Cujus rei argumentum est quod pene continuas in Aquitania sedis apostolicæ vices egit sub Paschali II et aliis ad Innocentium usque legitimis pontificibus. Nec deficit in eo zelus, cum alias fortiter et genere Guillelmum Aquitaniam

Pictavensi, Petragoricensi et Santonensi. Dei gratia A episcopis sanctis, frater BERNARDUS abbas dictus de Clara-Valle, constantiam in adversis.

1. Virtus in pace acquiritur, in pressura probatur, approbatur in victoria. Tempus est quod vestra, si qua est, nec latere jam nec torpere sinatur, reverendi et merito suspicendi patres. Hostilis siquidem gladius qui universo Christi corpori mortem denuo nunc temporis intentare videtur, vestris potissimum cervicibus imminet, et in vos eo acrius, quo cominus debacchatur: ita ut quotidianis assultibus, aut resistere fortiter, aut turpiter, quod absit! cedere compellamini. Nam is qui amat primatum gerere inter vos, Diotrepes, non recipit vos (332); nec enim agnoscit eum, quem tota vobiscum amplectitur Ecclesia venientem in nomine Domini. Non hunc, iuquam, sed qui venit in nomine suo, illum recipit. Nec mirum. Et ipse nempe infatigabilis ad nomen grande multum anhelat, etiam in hac ætate. Nec sane falsa vel incerta opinione ducor notare hominem super vanitate istiusmodi, sed de ore suo ipsius eum judico. In litteris siquidem quas nuper ad cancellarium scripsit familiares, nonne legationis sese et onere et nomine honorari (333) tanto indignius supplicat, quanto humiliter? Utinam tamen obtinuisset! Minus forsitan nocuisset potita votis ambitio, quam frustrata. Tunc quippe

principem, conjugii jura temerantem, velut alterum Herodem, arguerit, si Willelmo Malmesburiensi, de Regibus Angl. lib. v, fidem adhibemus: hoc enim adversus Guillelmum comitem calumniose dictum contendit Joannes Beslius, Historia Comitum Pictav. cap. 32. Postquam vero ab Innocentio, qui legationem ei denegavit, fœda prævaricatione defect Gerardus, Anacleto sub istius nominis mercede adhæsurus dispersoris non legati officium agens, quos poterat ad schismatici partes trahebat. Unde Bernardus vicinos Aquitanie episcopos monet ut, seductoris voce contempta, legitimum sequantur pastorem Innocentium, eisque juris ipsius prærogativas proponit, « Electi videlicet integritatem, electionis prioritatem, et consecrationis solemnitatem. » Non defuere tamen qui jus tuerentur Anacleti, iisque argumentis adversa reponerent, ut constat ex epistola Petri Portuensis episcopi, ordinationis istius auctoris et fautoris, ad Willelmum Prænestinum, Mathæum Albanensem, Conradum Sabinensem, et Joannem Ostiensem Innocentio adhærentes transmissa, quam refert Willelmus Malmesburiensis, Historiæ Novellæ libro 1. Pars tamen Innocentii prævaluit, principibus omnibus tum ecclesiasticis præter Gerardum Engolismensem paucosque alios, tum sæcularibus (si Guillelmum comitem Pictaviensem et Rogerium Siciliæ ducem excipias) ipse faventibus. Gerardus vero in schismaticis defensione obfirmatus, anno 1136, ut notat Ordericus, ex hac vita migravit, eo quidem infelici mortis genere quod describit Eraldus Vitæ S. Bernardi libro II, cap. 7. Opinatur tamen nonnulli hunc auctorem contra Gerardum Engolismensem, ex nimio religionis ardore multa finxisse, veluti quod impœnitens et subito mortuus sit sine confessione et Viatico, quod corpus ejus inventum in lectulo exanime et enormiter tumidum, et alia hujusmodi, inquit, viro prudenti indigna: proferuntque ex Gestis episcoporum Engolismensium auctoritatem his verbis: « Die proxima mortis suæ accepimus, quod in confessione

solus, aut pene solus obsessus sibi: nunc vero sævit in orbem. Vides quid facit amor gloriæ? Legatio, sarcina gravis, humeris præsertim senilibus: quis nesciat? Et tamen homini senissimo gravior videtur pœna, reliquum id breve dierum suorum vivere sine hac pœna.

2. Sed forte causabitur se de suspicionem judicari, et nos temeritatis arguet qui de occultis suis reprehendimus quod non probavimus. Fateor, suspiciosus sum in hac parte: et nescio an vel simplicissimus quis secus sentire possit, quippe in tam manifesta conjectura. Ut enim simplicem referam breviter actionem, primus, aut inter primos scribit papæ Innocentio: **132** legationem postulat, non obtinet. Indignatur, resilit ab illo, transit ad alium, ipsius se esse legatum gloriatur. Quod si aut ab illo ante non poposcisset, aut postmodum non accepisset ab isto, credi poterat alium quemcumque habuisse in prævaricatione intuitum, etsi non rectorum aliquid: nunc autem excusationem non habet de ambitione sua. Denique ponat etiam nunc legati vel vacuum nomen (nam opus amisit), et ego quidem hac suspicionem carebo, si potero. Si non, suspicabor invitus, et me intemperantiæ reprehendam. Verum difficile persuadebitur ei, ego scio. Nimirum homo, diu magnus habitus inter suos, videri seipso inferior. erubescit. Agnoscitur is, quem Scriptura loquitur,

sua sacerdotibus dixerit se partem Petri Leonis contra voluntatem Dei ignorantem manutenuisse; se confiteri et poenitere: omnia autem illa quæ habebat fere in vita sua, vel ecclesiæ dedit, vel pauperibus erogavit. Sabbato autem Missam celebrans maxima devotione et effusione lacrymarum, sequenti die Dominica migravit a sæculo, millesimo centesimo trigesimo sexto anno ab incarnatione Domini. Sed in episcopatu annis triginta tribus, mensibus... diebus... et cum aliquem capellanum gestis vel hospitii vexasset, unicuique capellanorum sui episcopatus in fine suo unam minam, obolum dedit; et illud magnificum sidus, quod claritate sui partes occiduas illustraverat, prohi dolor! extra ecclesiam quam ædificavit, sub vili latet lapide. » Joannes Beslius, in Historia Comitum Pictavorum. At certe cum præmissa narratio incerta duntaxat relatione, fulciatur, non est quod fidem Eraldo abjudicemus, maxime cum Alanus Autissiodorensis, qui libris de sancti Bernardi Vita conscriptis censuram adhibuit, ne latum quidem unguem hac in parte ab Eraldo discedat. Quod spectat ad Anacleto, et ipse misere interit anno 1138, septimo die Januarii, teste Falcone Beneventano, « cum sedisset, » inquit, « annis septem mensibus undecim et diebus viginti duobus. » Quod etiam confirmat Guillelmus Malmesburiensis, Historiæ Nov. libro 1: « Anacleto » inquit, « octavo præsumpti » (ut dicebatur), « sui episcopatus anno defuncto, dominus Innocentius inconcussa ad hoc tempus pace, apostolica fruitur dignitate. » Qua de re S. Bernardus epistolis 144, 146, 147, et sermone 24, in Cantica, initio. Vide, si lubet, notas ad epistolam 147. Ex quibus colligas errasse Beslium cum dixit, Gerardum anno 1131, schisma vero ante ipsum annum fuisse extinctum.

(332), Gerardus, qui primatum, id est legati munus, affectabat. Allusio ad locum Joannis in Epistola III, vers. 9.

(333) Editi habent *et onere gravari, et nomine honorari: sed gravari, deest in manuscriptis.*

pudor adducens peccatum (Eccli. iv, 25). An non grande peccatum et delictum maximum, superba ista verecundia, qua terram et cinerem pudet, non dico subjici, sed non dominari?

3. Propter hoc ergo reliquit homo suum illum patrem sanctum Innocentium (sic enim nominabat), et matrem suam sanctam Ecclesiam catholicam; et adhæret schismataarchæ suo, et sunt duo in vanitate una. Percusserunt fœdus ad invicem, et super populum Dei malignaverunt consilium. Squama squamæ conjungitur, et spiraculum non est in eis (Job. xli, 7). Iste illum papam, ille hunc vicissim legatum scriptitat, ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Invicem se consolantur, tuenter, commendant; quisque tamen pro se, non pro invicem. Nimirum homines sunt seipsos amantes. Pari quidem studio convenerunt adversus Dominum, et adversus christum ejus; sed plane intentionibus non cohærent. Quærit magis ex alterutro uterque profecto quæ sua sunt, idque, quod audere nefarium est, in hæreditate Christi. Quid nisi ante oculos vestros conantur, si patimini, proscribere Christum? Jam novos apud vos suo papæ cudit legatus episcopos (334), ne soli sit sibi papa. Nec mortuis succesores, sed vivis invasores tyrannica fretus potentia superintrudit, nactus scilicet de malitia principum occasionem, qui suarum civitatum episcopos odio persequuntur iniquo. Sic sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentes. Per tale ostium intrat in ovile ovium.

4. Nunquid autem gratis talia legatus agit pro papa suo? En ille totam, ut is gloriatur, Franciam atque Burgundiam legationi ejus antiquæ superaddidit. Potest et adjungere, si vult, Medos et Persas, et medios fines Decapoleos. Quare non et ultra Sauromatas, et quemcumque denique locum calcaverit pes suus, suus sit, quo vel vacuis nominibus gloriatur? O homo non minus sine fronte, quam sine mente; nec Dei memor timoris, nec suæ honestatis! Putat se non videri, cum sit subsannatio et illusio omnibus qui in circuitu ejus sunt. Merito quidem. Certe enim pro foro, sacrario utitur: et instar hominis negotiatoris quærantis lucra sua, et modo hunc, modo illum explorantis venditorem, ut ab illo demum emat quod amat, a quo vilis impetrare valuerit; ita iste sollicite sibi ecclesiasticam dignitatem hinc inde perquirens, eum tandem pro suo arbitrio delegit habere papam, qui se legatum esse consenserit. Ergo nisi legatus tu fueris, Roma papam habere non poterit? Unde hoc tibi privilegium in Ecclesia Dei? Quisnam tibi hanc concessit in Christi hæreditate prærogativam? Numquid tu hæreditate possides sanctuarium Dei? Donec enim in obtinenda pudenda et impudenti petitione spes tibi ulla promerendi domini Innocentii gratiam esse potuit, sanctus ille, te scribente, et papa fuit. Quo-

(334) Sic Rampulfum Doratensem abbatem in sedem Lemovicensem intrusit, ex Vitæ Bernardi libro III, n. 33.

modo ergo nunc schismaticum criminari? Nunquid cum eadem vana spe tua, illius simul et sanctitas evanuit, et papatus? Mirum quod potuit ita in brevi dulce et amarum ex eodem fonte procedere. Heri catholicus, et sanctus, et summus pontifex: hodie nequam, schismaticus, et turbator. Heri pater **133** Innocentius, hodie Gregorius diaconus Sancti Angeli. Itaque uno quidem ex ore, sed corde profecto duplici contraria processere. Labia dolosa in corde, et corde locuta sunt. Sed enim homo cui cor et cor diverberat conscientiam, et Est et Non divaricat linguam, putas quia timor ei in mente sit, aut in fronte pudor? Male autem, juxta Apostolum, providet bona coram Deo et hominibus (II Cor. VIII, 21); qui more illius iniqui iudicis, nec Deum timet, nec hominem reveretur (Luc. XVIII, 2).

5. Et certe ambitio, cum prorumpit in impudentiam, efficaciam perdit: et cum improbus affectus se aperit, perit effectus. Ambitio, mater hypocrisis, latebras amat et tenebras; lucis impatiens est. Ambitio, spurcum vitium, in imo jacet: videt tamen omne sublime, sed videri ipsa refugit. Nec mirum. Optato namque necesse est careat, nisi caveat arbitros. Quo enim gloria plus affectatur, eo minus apprehenditur, ubi deprehenditur affectari. Quid denique tam inglorium, quam gloriæ cupidum deprehendi, præsertim inter episcopos? Nec simplicem sane Christianum gloriari oportet, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi. Inclutus erit ambitiosus, quandiu in nocte versabitur; et donec turpis lucri negotium perambulabit in tenebris, poterit hypocrita justus sanctusque videri, sed oculo qui videt in facie. At ubi forte foras mittit impudentia vel imprudentia [al. male, impudenti vel imprudenti] quod latet in conscientia, nonne intemperans appetitus apparet ad confusionem procacior, quam promptior ad gloriam? Sic revera, sic probatur quod legitur: *Gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt* (Philipp. III, 19); et illud: *Si ego gloriam meam quero gloria mea nihil est* (Joan. VIII, 54) Impleturque in illo qui ejusmodi est, quod Propheta sanctus imprecatur nisi fallor, hypocritis, *Fiant*, inquit, *sicut fenum tectorum quod priusquam evellatur, exaruit* (Psal. CXXVIII, 5). Non adeo perit pudor a mortalibus, ut nuda impudensque vel ab ipsis honoretur ambitio, præsertim in sene et sacerdote, quem eo magis profecto puerilis ista dedecet vanitas, quo eum major gravitas majorque decet sanctitudo: et si in facie benedicatur ab adulante, sed a tergo subsannatur ab omnibus. Est sobria quedam, et quodammodo oculata [al. occulta] ambitio, moliens saltem caute, etsi non caste. Si valet proficere, clam negotia sua curat. Sin vero, manet in se, et pudoris umbram non deserit. Equidem talis, etsi Deum nondum metuit ad salutem, pro ingenita tamen verecundia honestatem interim retinet, quod homines reveretur et publicum erubescit.

6. Cæterum quænam ista præcepta est, et frontosa

libido dominandi, ut pro obtentu vix annuæ (quod certe palam est) legationis, primo quidem suo nec parcat senio, nec deferat sacerdotio: deinde nec lateri Salvatoris, quod in aqua et sanguine colligendi in fidei unitate populi protulit redemptionem, ut quisquis tentaret dividere quos ille colligeret, et inde redimeret; probare sese non christianum, sed antichristum, reus mortis et crucis Christi? O impatiens et effrenis turpis quæstus cupiditas! o ardor intemperans! o cæca et pudenda ambitio! Aperte prius frontoseque, ut jam dixi, et ipse, proh pudor! non diffitetur, addit indigna satis petitione tentare Catholicum: dolensque repulsam, incunctanter ad schismaticum refugit; et accepta de manu sacrilega male cupita potestate, latus denuo Domini gloriæ crudeliter confodere non veretur. Dividit nempe Ecclesiam, pro qua illud est in cruce divisum, visurus procul dubio et ipse in quem transfixerit. Cognoscet profecto Dominus judicia faciens, qui nunc injuriam patiens ignoratur. Cum enim cœperit facere iudicium omnibus injuriam patientibus, et arguere in æquitate pro mansuetis terræ; putas avertere poterit aurem a charissima sponsa sua, cum clamaverit stans adversus eos qui se angustiaverunt? Non omnino non poterit non audire plangentem: *Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt* **131** *et steterunt; et qui juxta me erant, de longe steterunt, et vim faciebant qui querebant animam meam* (Psal. xxxvii, 12, 13). Quomodo namque non recognoscet os de ossibus suis, et carnem de carne sua, imo vero jam quodammodo spiritum de spiritu suo? Quasi non ipsa sit dilecta illa, cujus concepivit decorem, cujus formam induit, cui se mirabili dignatione castis atque individuis devinxit amplexibus, ita ut essent duo in carne una: unum in uno spiritu quandoque futuri! Nam etsi cognoverat secundum carnem Christum, sed tunc jam non recognoscet: quia spiritus ante faciem ejus Christus Dominus, cui adhærens unus spiritus erit, cum absorpta morte in victoria, quod infirmum de carne est, in virtute spiritus convalescit; cum exhibuerit eam sibi Sponsus gloriæ gloriosam columbam suam, perfectam suam, formosam suam, non habentem maculam peccati, neque rugam corruptionis, aut aliquid hujusmodi.

7. Dum libenter in his immoror, pene cœpti immemor factus sum, ita cupiens redimere tempus, quoniam dies mali sunt. Excedentem devotio levat, sed revocat zelus: et ubi rapior, ibi et cogor recidere, et plangere dolorem meum. Audet (quod et flens dico) inimicus crucis Christi suis sedibus pellere sanctos, qui nolunt bestiam adorare, quæ aperuit os suum in blasphemias, blasphemare nomen Dei, et tabernaculum ejus (Apoc. xiii, 6). Altare contra altare erigere tentat, confundere fasque ne-

(335) Ordericus in libro xiii, pag. 895: « In plerisque cœnobiiis duo abbates surrexerunt, et in episcopis duo presules de pontificatu certaverunt: quorum unus adhærebat Petro Anacleto, alter vero favebat

fasque non confunditur. Abbates abbatibus, episcopos episcopis superintrudere nititur (335); amovere catholicos, schismaticos promovere. Miseri et miserandi, qui ita promoveri, et ab isto, consentiunt. Siquidem circuit mare et aridam, ut faciat unum episcopum; et cum fecerit, facit eum filium gehennæ duplo quam se. Quænam vero putas est tanti causa furoris? Non alia sane, nisi quod displicet mortalibus angelica illa partitio, qua gloriæ Deo, pax hominibus nuntiatur; et dum gloriam usurpant, turbant pacem. Solus gloriam meretur, qui facit mirabilia solus, sicut dicit Apostolus: *Soli Deo honor et gloria* (I Tim. i, 17). Porro autem cum nostro genere bene agitur, si datur frui pace Dei, pace cum Deo, et quidem feliciter et misericorditer. Quoniam ergo modo stabit pax hominum coram Deo, vel cum Deo, si Deo non potest apud homines esse tuta sua gloria? O stulti filii Adam, qui contemnentem pacem, et gloriam appetentes, et pacem perdunt, et gloriam! Ob hoc denique et nunc Deus ultionum commovit terram, et conturbavit eam: ostendit populo suo dura, potavit nos vino compunctionis.

8. Velimus, nolimus, impleri quandoque necesse est veritatem Spiritus sancti, fierique illam quæ prophetico spiritu prænuntiata legitur in Scripturis discessio (II Thess. ii, 3): sed vae homini per quem venit! Melius erat ei, si natus non fuisset homo ille. Quis vero ille, nisi homo peccati qui super electum a catholicis catholicum, et canonicè, locum sanctum C invasit, quem tamen, non quia sanctus, sed quia summus est, affectavit? Invasit, inquam, invasit armis, igne, pecunia, non vitæ merito vel virtutum: pervenit in quo stat, et stat in quo pervenit. Nam illa quam jactat juratorum suorum non electio sed factio, umbra tantum fuit, et occasio, et velamentum malitiæ. Dici potest electio, sed impudenter, sed mendaciter. Stat quippe sententia ecclesiastica et authentica, post primam electionem non esse secundam. Celebrata proinde prima, quæ secundo præsumpta est, non est secunda, sed nulla. Nam etsi quid minus forte solemniter, minusve ordinabiliter processit in ea quæ præcessit, ut hostes unitatis contendunt; numquid tamen præsumi altera debuit nisi sane priore prius discussa ratione, cassata iudicio? Eapropter qui se super ingerere festinant, quique temerario temere manus impovere nihilominus acceleraverunt, Apostolo prohibente, *Nemini cito manum imponas* (I Tim. v, 22); ipsi procul dubio majus peccatum habent, ipsi auctores **135** schismatis, ipsi grandis militiæ hujus principes existere.

9. Cæterum nunc iudicium expetunt, quod ante exspectasse [al. expetiisse] debuerant: et quam suo loco, oblatam tulerant, tandem justitiam offerunt,

Gregorio Innocentio. » Ita etiam in Actis episcoporum Cenomanensium, Analectorum tomo III, pag. 338, ubi de Philippo in Turonensem Ecclesiam intruso, de quo epistolæ 150 et 151.

ut videlicet si recusetur, justi (336) vos videamini: si recipiatur, litigantibus inter se partibus, dilatio redimat tempus, et interim fiat aliquid. An de vestra justitia desperatis, et damnum jam crescere non timetis, quemcunque causa exitum sortiatur? Quidquid inquit, hactenus factum sit, modo quærimus audientiam: iudicium sumus subire parati. Tergiversatio est. Quid in omni impio conatu vestro vobis relinquitur a iudice, quod afferre queatis ad seducendum simplices, ad armandum malevolos, ad vestram ipsorum palliandam malitiam? Si hoc non diceretis, quid diceretis? Cæterum jam Deus iudicavit quod sero repetit homo: iudicavit autem operis evidentiā, non decreti sententiā. Numquid Dei iudicium audeat humana temeritas retractare? Quid si causetur et clamet per prophetam Deus, Tulerunt homines a me iudicium? (337) Non est consilium contra consilium Domini: velociter currit sermo ejus, in conveniendo populos in unum et reges, ut domino papæ Innocentio serviant et obediant. Quis revocabit? Dei esse iudicium senserunt et consenserunt Galerius Ravennas, Hildegarius Terraconensis (338), Norbertus Magdeburgensis, Conradus Salsburgensis archiepiscopi, Dei esse iudicium cognoverunt et acquieverunt episcopi, Equipertus Monasteriensis, Hildebrannus Pistoriensis, Bernardus Papiensis, Landulfus Astensis. Hugo Gratianopolitanus, Bernardus Parmensis (339). Horum gloria specialis et præcipua sanctitas,

(336) Ita veteres libri et editi plerique pro, *injusti*; per antiphrasin aut ironiam. In uno tamen codice Colbertino notato 1410, legitur utrumque, *injusti justi vos videamini*: optimo sensu; nempe, *ut vos, qui justis estis, injusti videamini*. In uno Bellocensis simpliciter, *injusti*.

(337) Hoc apud nullum reperitur prophetam; sed habetur in doctrina SS. Patrum, libro Contra iudicia temeraria, n. 7.

(338) Is successerat Odelrico, quem eruditissimum senem vocat Ordericus in libro xiii, pagg. 891, 892.

(339) Bernardus Parmensis in quibusdam codicibus locum habet post Bernardum Papiensem, idemque nonnullis deest, ut in duobus Colbertinis. Ughellus eum sub finem pontificatus Paschalis II obiisse dicit.

(340) Hæc verba, *sed epistolæ brevitatis non admittit*, desunt in duobus Colbertinis; in tertio leguntur.

(341) Ita fere codices veteres; quidam, *Camaldullenses*. Notiores sunt Camaldulenses et Vallumbrosanæ Ordinis S. Benedicti Congregationes in Italia duæ, quam ut illustrari hoc loco debeant.

(342) Non est silentio præmittendum quod de eis hac occasione refert Ordericus libro xiii, anno 1134. « Cluniacenses, » inquit, « ut Innocentii adventum cognoverunt, sexaginta equos seu mulos cum omni apparatu congruo papæ et cardinalibus clericis destinaverunt, et usque ad suam basilicam favorabiliter deduxerunt. Tunc ibidem undecim diebus papam cum suis detinuerunt, ecclesiamque novam in honore sancti Petri apostolorum principis ab eodem cum ingenti tripudio populique frequentia dedicari fecerunt. Inde magnam auctoritatem apud Occiduos promeruit, quod a Cluniacensibus Petro præpositus fuerit. Ab eisdem quippe Petrus Leonis in pueritia enutritus coaluit, et eorum habitu ac professione monachus exstitit. » Ita ille. Ad idem pertinet quod Petrus Venerabilis, qui hujus exce-

et auctoritas etiam hostibus reverenda, facile nobis qui minorem et meriti et officii tenemus locum, aut errare secum, aut sapere persuasit. Taceo multitudinem cæterorum, Tusciæ, Campaniæ, Longobardiæ, Germaniæ, et Aquitaniæ, Galliarum denique et Hispaniarum omnium, necnon et universæ Orientalis Ecclesiæ, tam archiepiscoporum, quam episcoporum, quorum nomina sunt in libro vitæ, sed epistolæ brevitatis non admittit (340).

10. Hi omnes unanimes, non conducti pecunia, non seducti fallacia, non illecti privato carnis vel cognationis amore, non timore compulsi potentiæ sæcularis, sed Dei procul dubio voluntatem, sicut non ignorantes, ita nec dissimulantes, Petrum Leonis ingenue refutaverunt, ac secure Gregorium in papam Innocentium susceperunt. Nostratum sane nemo ex nomine in his expressus est litteris: quia et omnes compendium non fert, et aliquorum invidiosa designatio adulationis notam non effugit. Non autem debeo prætermittere sanctos, qui mundo mortui, Deo melius vivunt: quorum vita abscondita est cum Christo in gloria, ubi certe studiose inquirunt, et non dubie inveniunt beneplacitum **136** Dei, qui solliciti sunt quomodo placeant ei. Itaque Camaudulienses (341), Vallambrosani, Cartusienses, Cluniacenses (342), et qui de Majori-Monasterio sunt (343), mei quoque Cistercienses (344), Cadumenses (345),

ptionis auctor exstitit, in laudem Cluniaci pronuntiat. « Factum est, » inquit, « a sui principio, non solum externorum hospitium, non tantum confugientium asylum; sed, ut sic loquar, publicum reipublicæ Christianæ ærarium, » libri iv epistola 27.

(343) Insigne monasterium prope urbem Turonum a sancto Martino conditum, cui tunc præerat Odo abbas, ad quem epistola 397. Ab hoc monasterio pendebant plurimi prioratus, qui quamdam veluti congregationem constituebant. Nam Bernardus insigniora tantum monasteria hic commemorat.

(344) In duobus Colbertinis et uno Sorbonico legitur, *Cistellenses*; unde efficitur in editis fere omnibus, *Cistemblenses*, qui et altero errore additi sunt post, *Cistercienses*: quasi diversi essent, qui in quibusdam codicibus *Cistercienses*, in aliis *Cistellenses* dicebantur, vulgari tunc vocabulo. Cistercienses quippe dicti sunt *Cistellenses* ab Hermanno monacho, in libro iii de Miraculis B. Mariæ Laudunensis, cap. 7; apud Perardum, pag. 403. apud Robertum de Monte ad annum 1140, *Monachi de Cistelth*: dicti sunt etiam *Cistell* in Monastici Anglicani tomo I, pag. 703, col. 1.

(345) Cadomus, civitas est ad fluvium Olenam in Neustria, haud procul ab Oceano, celebri academia ab anno 1433 insignita: in cuius suburbio exstat insignis Ordinis sancti Benedicti abbatia, a Guillelmo Conquæstore, provinciæ istius duce atque Anglorum rege, sub titulo Sancti Stephani constructa: cuius primus abbas Lanfrancus, ex priore Beccensi postmodum archiepiscopus Cantuariensis. Plura de eo, deque Cadomensi seu Cadumensi Sancti-Stephani abbatia videsis in notis ad Opera ipsius Lanfranci, et in Neustria pia. Cadumensium in Abrincensi diocesi Saviniacense insigne tunc monasterium, « de quo jam plurima, » inquit Peregrinus in Historia Fontanensi, tomo X Spicilegii pag. 372, « processere monasteria, ex quibus abbates conveniunt ad capitulum, et floret ibi Ordo, et eorum ubique

Tironenses (346), et Saviniacenses (347); universitas denique et unanimitas fratrum, tam clericorum quam monachorum regularis vitæ probatæque conversationis, sequentes episcopos, tanquam greges pastores suos, Innocentio firmiter adherent, sincere favent, humiliter parent, verum apostolorum successorem fideliter recognoscunt.

11. Quid reges et principes terræ? Nonne in eodem spiritu, una cum subjectis sibi plebibus, Innocentium pariter amplectuntur, confitentis et ipsi papam et episcopum animarum suarum? Quis postremo in quocunque ordine vitæ illustris et boni nominis homo idipsum non sapit? Et tamen adhuc isti, nescio qua contentiosa importunitate et importuna contentione, reclamant. Vocant in causam orbem, et cum sua paucitate universitatem flagitant judicari: et qui præjudicaverant in electione, de confirmatione rejudicare contendunt; tunc præpropere agentes, modo præpostere retractantes. Quis tantos, quæso, in unum cogere queat exercitus utriusque ordinis principum, ne dicam plebium, et adducere in examinationem? Quis tot sanctorum millibus persuadere sufficiat, quod prius ædificaverunt, iterum destruere, et abducere semetipsos in prævaricationem? Quis deinde locus omnibus tantus, omnibus tutus? Universæ quippe Ecclesiæ negotium est, non unius causa personæ. Videtis quod de impossibili calumniam struitis matri vestræ: imo vobis foveam foditis, in quam præcipitemini; et laqueum neccitatis, quo teneamini, ne ad gremium revertamini matris vestræ. Occasio nunquam deerit ei qui vult recedere ab amico.

12. Sed esto. Mutet consilium suum Deus (secundum hominem dico) revocet sententiam, convocet a finibus terræ concilium; judicari bis in idipsum, quod ipse non facit, patiat: quosnam, quæso, dabunt iudices sibi? Omnes quippe in parte sunt, et partibus de iudicio haud facile conveniet: atque ita ad litem magis quam ad pacem tantus conventus fatigabitur. Deinde velim scire, cui ille interim vellet credere Romam, quam tanto amore ex longo tempore concupivit, tanto labore et sumptibus acquisivit, tanto fastu possidet, tanto pudore timet amittere ne frustra convenisse sæculum omne cernatur, si cum ille cadet a causa, non tamen cadat a Roma. Alioquin quis causam spoliatus ingreditur? Nec le-

« dulcis redolet opinio. » Hoc cœnobium cum triginta aliis sibi subjectis Serlo abbas Cisterciensibus adjunctis anno 1148, ibidem pag. 374.

(346) Ex eo monasteriorum insigniorum numero etiam tunc erat Tironense monasterium diocesis Carnotensis, sic dictum ab anne præterfluente, in pago Perticensi, confitum a piissimo abbate primo Bernardo, cujus Vita exstat cum notis Soucheti, effectumque quasi cujusdam congregationis caput, de quo Ivo Carnotensis antistes in epistola 229. Tironensium monachorum religionem laudat Jacobus a Vitriaco in capite 20 Historiæ Occidentalis. Hoc cœnobium, uti et Majus-Monasterium, florebat sub Benedictina congregatione Sancti Mauri, adolescentium scholarium seminario insignitum.

(347) Duplex hoc nomine monasterium est in

ges profecto cogunt, nec canones. Et hæc dicimus, non de nostra justitia diffidentes, sed a vestra caventes versutia. Jam enim Deus eduxit tanquam lumen justitiam suam, et iudicium suum tanquam meridiem, etsi cæco nec lumen appareat, nec meridies luceat: quoniam sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus.

137 13. Duo itaque sunt de quibus contenditur, quisnam eorum rectius videatur esse Papa. Quorum primo quidem, si personas compares, ut neutri sane vel derogare videar, vel adulari, dicam quod dici passim reperies, et neminem arbitror diffiteri: quia videlicet Innocentii nostri vita vel fama nec æmulum timet, cum alterius nec ab amico tuta sit. Dehinc si electiones discutias, nostri itidem mox occurrit et promotione purior, et ratione probabilior, et prior tempore. Porro de tempore constat: reliqua duo merita probant, et dignitas eligentium. Hanc enim, ni fallor, partem saniorum invenies, tam episcopos, quam cardinales diaconos sive presbyteros, et quorum maxime interest de electione summi pontificis, et quanti in eligendo juxta patrum scita sufficiant. Quid et in consecratione? Nonne Ostiensem, ad quem specialiter utique spectat, habemus? Cum igitur et electus dignior, et electio sanior, et actio ordinabilior teneatur; qua isti ratione, imo qua contentione, contra jus et fas et vota omnium honorum, invitæ et renitenti Dei Ecclesiæ præficere alium, et illum deponere tentant?

14. Horum conatu tam maligno, tam indigno, tam temerario, totis certe viribus renitendum esse videtis, reverendissimi et illustrissimi Patres. Quod cum omni familiæ Dei, tum vobis maxime vestrisque convenit, si tamen zelus domus Dei comedit animas vestras. Vobis, inquam, et vestris maxime igilandum est et orandum, ne intretis in tentationem. In ea sane parte majore opus est fortitudine et cautela, unde acrior insistit adversarius, et vis belli major incumbit. Quam sævus et callidus hostis insurrexerit in vos, proprio certe agnoscitis experimento. Heu! quam multum jam malitia illius in illis partibus pro accepta potestate processit, utroque sæviens genere malignandi, vi et dolo! Nunquid autem malitia vincet tandem sapientiam? sed hæc est hora ipsius et potestas tenebrarum. Cæterum hora novissima est et potestas cito transit. Ne terreamini, ne sedu-

Gallia, alterum in diocesi Lugdunensi, in Abrincensi alterum, de quo hic intelligendus Bernardus, situm in confinio Northmanniæ, Armorici, et Cenomannorum. Conditum fuit anno 1112 a piissimo abbate Vitali: cujus successor Gaufridus, se suaqua monasteria, numero novemdecim (tot enim ipse construxisse perhibetur) Cisterciensibus subjecti. Hujus monasterii historiam videsis apud Arthurum du Monstier in Neustria pia. De altero Saviniaco, in epistola 173. In Monastici Anglicani tomo I, pag. 704, Saviniacenses ante suam cum Cisterciensibus unionem dicuntur fuisse de Ordine Tironensi, quo ex monasterio plures tum abbatie pendebant. His omnibus Religiosis, qui Innocentium agnoverunt, Grandi Montenses addit Ernaldus, in libro II de Vita S. Bernardi, n. 45.

camini. Dei virtus, et Dei sapientia Christus vobiscum est, qui et in causa est. Confidite, ipse vicit mundum: fidelis est, non permittet vos tentari supra id quod potestis. Videtis stultum firma radice? sine dubio statim maledicetur pulchritudini ejus. Non enim diu derelinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum. Verum vestræ interim vigilantie est, vestris pro vestro officio sollicitate providere, sicut et providetis, ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas. Oratio pro Catholicis: *Bene-fac, Domine, bonis et rectis corde* (Psal. cxxiv, 4). Pro schismaticis: *Imple, Domine, facies eorum ignominia, ut quærent nomen tuum* (Psal. lxxxv, 17).

EPISTOLA CXXXVII.

AD GUILLELMUM COMITEM PICTAVORUM (348), DUCEM AQUITANIÆ, EX PERSONA HUGONIS DUCIS BURGUNDIÆ.

Guillelmum, antipapæ Analecto faventem, hortatur ad Innocentium verum pontificem recipiendum.

GUILLELMO Dei gratia egregio comiti Pictavorum, et duci Aquitanorum, HUGO eadem gratia Burgundiæ dux, timere terribilem, et eum qui aufert spiritum principum.

1. Errorem vestrum ultra dissimulare non fero, quippe carne propinquus et corde amicus. Si quis de populo deviat, solus perit; verum principis error multos involvit, et tantis obest, quantis præest ipse. Nec præsumus, sicut scitis, ut perdamus, sed ut regamus subjectos. Per quem reges regnant, ipse nos præfecit populis suis, a nobis tuendis, non subvertendis; plane sanctæ suæ Ecclesiæ ministros, non dominos. Cui vos ministerio cum digne alias pro vestri magnitudine potentatus, et laudabiliter deseruisse noscimini, 138 miror quamnam versutia modo vestra illa prudentia circumventa fuerit eandem matrem vestram et dominam deserere in tempore malo: nisi forte et hoc vobis vestri illi consilarii persuadere conentur, ad solam Petri Leonis domum, universalem Ecclesiam esse redactam. Viri mendaces, quos Veritas, sicut et caput eorum antichristum, destruit spiritu oris sui, affirmans eam per os David ad universos fines terræ, et ad universas familias gentium dilatari (Psal. cxxi, 28).

(348) Scripta circa annum 1132. Guillelmus, hujus nominis nonus (alii decimum esse volunt), qui, suadente Gerardo Engolismensi episcopo, partes Analecti tuebatur, et Innocentio adherentes graviter infestabat. Lege Vitam S. Bernardi, lib. II, cap. 6. Quod vero Malmesburiensis, De regibus Angl. libro v, refert de incesto, aliisque criminibus Guillelmi Pictavorum comitis, id de Guillelmo VIII istius patre intelligendum esse, recte notavit Joannes Beslius. Nam Petrus Pictavorum episcopus, qui a Comite in exsilium missus ibi memoratur, in ipso exilio diem clausit anno 1117. At vero Guillelmus IX anno duntaxat 1126 patri successit, ut probat idem auctor in Historia Gallica Comitum Pictavorum, quem consule, si cætera Guillelmi gesta, ac præcipue mortem diligentius lubet investigare, necnon Baronium ad annum 1135. De eo fuse in libro II de Vita Bernardi, cap. 6, ubi ejus conversio per Bernardum facta memoratur. Multa de eo fabulantur. Certum est, testante Orderico ejus æquali,

2. Habent (al. habet) tamen ducem Apuliæ (249), sed solum ex principibus, ipsumque usurpatæ coronæ mercede ridicula comparatum. Denique quid boni, quid virtutis, quid honestatis afferunt de summo pontifice suo, et ut nos provocent ad favorem? Si vera sunt quæ ubique divulgat opinio, nec unius dignus est viculi potestate; si vera non sunt, decet nihilominus caput Ecclesiæ, non solum vitæ habere sanitatem, sed et famæ decorem. Tutius proinde vobis est, mi cognate charissime, ut in susceptione universalis papæ, ab universitatis consensu et consilio non recedatis: quem omnis religio, quem regnum universitas receperunt, vobis quoque et honorificum et salutiferum est ut recipiatis. Domini papæ Innocentii et innocens vita, et integra fama, et electio canonica prædicatur. Priora duo nec hostes diffitentur; tertium calumniam habuit, sed per Christianissimum Lotharium (350) nuper falsi calumniatores in suo sunt mendacio deprehensi.

EPISTOLA CXXXVIII (351).

AD EUMDEM.

Serio eum hortatur de reducendis ad Ecclesiam clericis quos expulerat.

In eo animo et in ea voluntate memini me discessisse dudum a te, princeps eximie, ut totis affectibus bene tibi tuisque cuperem, totis nisibus salutem vestram et honorem vestrum, ubicunque possem, juvarem; eo quod non redirem fraudatus fructu adventus mei ad vos, sed lætus præter spem multorum reportarem mecum pacem Ecclesiæ, cum exsultatione universæ terræ. Miror autem quo, cujusve consilio mira illa mutatio dexteræ Excelsi tam subito in deterius est mutata; ut rursus ad injuriam Ecclesiæ clericos Sancti Hilarii de civitate expelleres, et iram Dei in te gravius, quamprimum excitates. Quis te fascinavit tam cito recedere a via veritatis et salutis? Profecto iudicium portabit quicumque est ille. Utinam et abscondantur qui vos conturbant. Revertere, quæso, revertere, ne et tu, quod absit! abscondaris. Revertere, inquam, et revoca amicos tuos ad pacem, et clericos ad ecclesiam, antequam irrecoverabiliter reddas tibi aversum terribilem, et

cui alii auctores compares suffragantur, Guillelmum pœnitentia motum ad S. Jacobum peregre profectum esse, « et feria sexta Paresceves, quinto Idus Aprilis sacra communione munitum, ante aram beati Apostoli defunctum esse » sub annum 1137, quod hæc ab Orderico memorantur.

(349) Analectus pseudopapa, ut Rogerium ducem Apuliæ præcipuum factionis suæ fautorem fortius sibi devinceret, regis eum Siciliæ titulo donavit, uti videre licet apud Baronium anno 1130, n. 6. Quem tamen ei postea Innocentius, infeliciter contra eum in prælium progressus, adeoque captivus, confirmavit, cum aliter eluctari e manibus ejus non posset. Quanto melius jus suum aliena manu prosecutus fuisset Pontifex, si omnino armis opus erat, quam ut ipse ad bellum procedens, et hosti cedens, ad iniquas condiciones adigeretur! Vide Baronium, tomo XII, anno 1139.

(350) Imperatorem Romanum. Vide epist. 139.

(351) Scripta anno Christi 1132.